

ПАТЕНТНА СТАТИСТИКА ЯК ІНДИКАТОР ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.Ю.ВОСТРЯКОВА, к.е.н.,

Київський національний економічний університет

імені В.Гетьмана, м.Київ

valentyna.vostryakova@kneu.ua

Г.В.МАХОВА, к.е.н.,

Київський національний економічний університет

імені В.Гетьмана, м.Київ

halyna.makhova@kneu.ua

Сучасні підприємства, що діють в умовах швидких ринкових та технологічних змін, все більше уваги приділяють нематеріальним активам, як таким, що значною мірою забезпечують ефективність їхньої діяльності. В багатьох галузях саме нематеріальні активи генерують значну частку доходу підприємств. Необхідність розвитку нематеріальних активів зумовлює активізацію інноваційної діяльності підприємств. Так, провідні світові корпорації витрачають мільярди доларів на інновації, дослідження та розробки (R&D). Результати такої діяльності знаходять відображення у кількості заявок на реєстрацію винаходів, корисних моделей, промислових зразків. В 2018 році кількість таких заявок у світі досягла рекордного рівня, а в 2019 році вперше з 2009 незначно зменшилася кількість заявок на винаходи [1]. Показники, що характеризують кількість поданих заявок на винаходи, кількість виданих патентів, так звана, патентна статистика, використовуються для характеристики інноваційної діяльності національних підприємств, визначення основних напрямів розвитку промисловості та служать індикаторами розвитку економіки в цілому.

Цікавим є дослідження таких показників в Україні. Так, з 2015 року спостерігається зменшення кількості патентних заявок, що подаються як резидентами, так і нерезидентами. У 2019 році загальна кількість патентних заявок в Україні, становила 3852 (у 2018 р. – 3968, у 2017 р. – 4047), з них резидентами були подані 2096 заявок, нерезидентами – 1756 (у 2018 р. відповідно 2107 та 1861, у 2017р. – 2283 та 1764) [2]. Зменшується і кількість заявок, що подаються з України через процедуру РСТ (Patent Cooperation Treatment) – у 2019 році їх було 2467 (у 2018 – 2541). Щодо динаміки виданих та діючих патентів, вона також є спадною. У 2019 році було видано 2255 патентів (у 2018р. їхня кількість була 2469, у 2017р. – 2590), діяло 22440 патентів (у 2018 р. – 22977, у 2017 – 23705) [2]. При цьому кількість заявок на корисні моделі на порядок вища, що пояснюється більш простою та дешевою процедурою отримання патентів саме на них. Зазвичай вартість та складність процедури називають однією з головних причин низької патентної активності в Україні, а також нестачу фінансових ресурсів, несприятливі інституційні умови. Враховуючи що підприємства майже повністю фінансують дослідження та розробки за рахунок власних коштів, їх нестача є досить серйозною перепорою для активізації інноваційної діяльності. Незважаючи на це, вітчизняні підприємства щорічно подають певну кількість заявок на винаходи та корисні моделі, що свідчить про їхню певну діяльність у сфері досліджень та розробок.

Так, в 2019 році лідером за кількістю заявок (до уваги приймаються лише промислові підприємства, без врахування освітніх та наукових установ) як на винаходи, так і на корисні моделі, були підприємства сфери виробництва машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань – 9 заявок на винаходи, 59 заявок на корисні моделі. За кількістю патентних заявок на другому місці підприємства з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої

неметалевої мінеральної продукції; металургійного виробництва (крім виробництва машин і устаткування), виробництва електричного устаткування – по 5 заявок. Підприємства, що займаються виробництвом комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, фармацевтичної продукції та препаратів подали по 3 заявки на винаходи. При цьому підприємства з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції подали 19 заявок на корисні моделі, зайнявши друге місце за їх кількістю [3].

При цьому, згідно статистики, з 2017 року витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств зростають і у 2019 році дорівнювали 14 220,9 млн.грн., що становить 0,5 % до загального обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) [3]. Найбільші витрати на інноваційну діяльність здійснили підприємства харчової промисловості, металургійного виробництва, фармацевтичні підприємства, виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань. Але особливістю вітчизняних статистичних даних є те, що до інноваційних витрат відносяться витрати на придбання нового устаткування, обладнання, програмного забезпечення, і для підприємств деяких галузей частка саме таких витрат становить майже 98 %. Якщо розглядати як потенційних апліканти патентних заявок підприємства, що здійснюють та фінансують внутрішні дослідження та розробки, то найбільша кількість таких підприємств у сфері виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (20 підприємств), виробництва електричного устаткування (16), виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (16), виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (13), виробництва інших транспортних засобів (13), в той час як в деяких галузях, наприклад, текстильне виробництво, виробництво коксу та продуктів нафтопереробки, виробництво меблів такі підприємства взагалі відсутні; в інших галузях згідно офіційній статистиці таких підприємств одиниці [4]. Отже,

відслідковується певний зв'язок: галузі, в яких підприємства здійснювали внутрішні дослідження та розробки, є лідерами за кількістю заявок на винаходи та корисні моделі. Також, саме ці галузі є лідерами за кількістю впроваджених у виробництво нових технологічних процесів (415 для підприємств з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань), впровадження нової або значно удосконаленої продукції (41 для підприємств з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, 22 для підприємств з виробництва електричного устаткування, 21 для фармацевтичних підприємств).

Таким чином, використовуючи патентну статистику можна зробити висновки про інноваційну активність підприємств, зокрема, визначити галузі, підприємства яких є найбільш інноваційно активними, займаються дослідженнями та розробками та підсилюють власні нематеріальні активи винаходами та корисними моделями.

1. World Intellectual Property Indicators 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2020.pdf.
2. Річний звіт 2010 ДП Український інститут інтелектуальної власності [Електронний ресурс] // Укрпатент. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2019.pdf>.
3. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності за 9 місяців 2020 року [Електронний ресурс] // Укрпатент. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-9m-2020.pdf>.
4. Статистичний збірник "Наукова та інноваційна діяльність України" 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_nauka_2019.pdf.